

LÂDİK SECCADE HALILARINDA MİHRAP ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

Çiğdem KARAÇAY¹

Öz

Lâdik, Konya İlinin Sarayönü ilçesine bağlı bir mahalledir. Saray seccadelerinin etkisinde gelişme gösteren Lâdik halıları zengin motif ve kompozisyon özellikleriyle Anadolu halı sanatına değerli örnekler kazandırmıştır. Bugün müze ve özel koleksiyonların en değerli parçaları arasında yer alan bu halılar milli kültürümüzün değerlerini yansıtmaktadır. Bu araştırmanın amacı; Lâdik yöresinde dokunmuş bir grup halının mihrap özelliklerini incelemektir. Bu kapsamda, Türkiye'deki müzelerden ve www.turkelhalilari.gov.tr internet adresinden ulaşılan 12 adet mihraplı halı ele alınmıştır. Bu halıların mihrap tasviri ve mihrap süsleme kompozisyonu incelenmiştir. İnceleme sonucunda; eserlerin dört tanesinin üç nişli, sekiz tanesinin tek nişli mihraplı olduğu saptanmıştır. Mihrap nişinde tasvir edilen süsleme kompozisyonunda; boş, sütun, ibrik, manzara, yazı, kandil, hayat ağacı ve çiçek motifi kullanıldığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Konya, Lâdik, Mihrap, Halı, Seccade

ANALYZING MIHRAB FEATURES IN LADIK PRAYER RUGS

Abstract

Ladik is a region belonging to Sarayonu town of Konya, Ladik rugs, which have improved with the influence of Saray prayer rugs, presents valuable examples to Anatolian rug art with their rich pattern and composition characteristics. Today, those rugs that decorate museums and private collections represent our cultural values. In this study a group of Ladik prayer rugs are examined. The aim of this research is to examine properties of a group of rug which weaved in Ladik region. In this scope the rugs which are available in Turkish museum and www.turkelhalilari.gov.tr website. The mihrab description & mihrab decoration composition of these rugs were investigated. At the end of the investigation, it was determined that four of the pieces had three niche and eight of the pieces had single niche. It was determined that empty, column, ewer, scene, inscription, lampion, tree of life and flower patterns were used in the decoration composition described in mihrab niche.

Keywords: Konya, Ladik, Mihrab, Rug, Prayer rug

---

¹ Yrd. Doç. Dr., İstanbul Aydın Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Sanat Yönetimi Bölümü, cigdemkaracay@aydin.edu.tr

Giriş

Türk halı sanatının Anadolu'daki gelişimi açısından Konya önemli bir kenttir. 1905 yılında Konya Alâeddin Camii'nde bulunan Selçuklu halıları, Konya'daki halıcılık faaliyetlerinin 13. yüzyılda ne denli ileri düzeyde olduğunu göstermektedir. Türk halı sanatına önemli katkıları olan Konya'nın ilçeleri de başlı başına birer halıcılık merkezi olup, kendine has motif ve kompozisyon özellikleriyle tüm dünyada tanınmaktadır. Konya bölgesi; Karapınar, Sille, Obruk, İnlice Köyü, Lâdik, Sarayönü, Ereğli ve Karaman'ı içine alır. Bölgede, seccade ve halılar dokunduğu yörenin adıyla anılmaktadır. Konya ilinin Sarayönü ilçesine bağlı bir mahalle olan Lâdik'te dokunan halılar ulusal ve uluslararası halı literatüründe *Lâdik halıları* adıyla tanınır.

Lâdik, Osmanlı saray seccadelerinin etkilerini, kendi bölge karakteri ile harmanlayan bir merkezdir. Saray halılarının süsleme kompozisyonuna hâkim olan natüralist üslupta çiçek dekoru Lâdik seccade halılarına model oluşturur. Halı zemininde yer alan üç nişli veya tek nişli mihrap, mihrap nişini süsleyen zengin motif kompozisyonu, mihrabın altında ya da üzerinde yer alan dikdörtgen bölümleri dolduran uzun saplı lale motifleri ve bordürlerde görülen üsluplaştırılmış lale ve karanfil motifleri Lâdik seccade halıları için karakteristiktir². Bahsi geçen özellikler bağlamında Anadolu'nun diğer halı merkezlerinde dokunmuş halılardan kolaylıkla ayırt edilen Lâdik halıları, Anadolu halı sanatı içerisinde ayrı bir öneme sahiptir.

Lâdik seccade halıları Türkiye'de başta İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi, İstanbul Vakıflar Halı Galerisi ve Konya Müzesi olmak üzere birçok müzede; yurtdışında özellikle NewYork Metropolitan Müzesi ve Avrupa'daki müzeler ve özel koleksiyonların en kıymetli parçaları arasında yer almaktadır. Çalışmada, İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi³, İstanbul Vakıf Eserleri Müzesi⁴, Konya Etnoğrafya Müzesi⁵, Konya Sahip Ata Vakıf Müzesi⁶ ve www.turkelhalilari.gov.tr⁷ internet adresinden 12 adet Lâdik halısı ele alınmıştır. Bu halılar zemine mihrap tasvirine yer verilen, seccade boyutunda örneklerdir. Halılardan dört tanesi üç nişli; sekiz tanesi tek nişli mihraplıdır. Bu çalışma; ana motifi mihrap olan bu halıların, mihrap biçimi ile mihrap motif ve süsleme kompozisyonunu detaylı olarak inceleyerek tanıtmayı amaçlamaktadır.

İncelenen 12 adet halının mihrap formu ve mihrap nişinde tasvir edilen motif kompozisyonu değerlendirilerek tablo 1 de sunulmuştur.

² Lâdik halıları hakkında detaylı bilgi için bkz: (Hawley, 1970, p.183-185; Formenton, 1972, p.97-98; Dimand, 1973, p.211-215; Butterweck ve Orasch, 1986, p.79-83; Deniz, 1986, s.13-18; Barışta, 1995, s.211-234; Eiland, 1998, p.189-191; Deniz, 2000; Aslanapa, 2005; Kaymak, 2012; Akpınarlı ve Özdemir, 2016, s.955-982;

³ İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi; eser envanter numarası: 1506.

⁴ İstanbul Vakıflar Halı Galerisi; eser envanter numarası: 16-E19; 29-E54; 31-E56.

⁵ Konya Müzesi; eser envanter numarası: 820; 5340; 5727.

⁶ Konya Sahip Ata Vakıf Müzesi; eser envanter numarası: 137.

⁷ Türk El Halıcılığı Projesi, Türk El Halısı arşivi eser numarası: 409; 597; 743; 1512.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 1986 yılında başlattığı Türk El Dokuması Halıları Projesi, 20 yıl boyunca yürütülmüştür. Proje kapsamında; halıcılığın gelişme gösterdiği sekiz halı bölgesindeki müzelerden, özel koleksiyonlar ve camilerden toplam 3000 adet halının fotoğrafları çekilerek belgelenmiştir. Belgelenen halılardan 500'ünün fotoğrafları, desen özellikleri ile beraber Türk El Dokuması Halı Katalogu adı ile 5 cilt halinde 2006 yılında yayımlanmış, katalogda yayınlanan bilgiler www.turkelhalilari.gov.tr adresinde de erişime sunulmuştur.

Tablo 1: Halıların Mihrap Formu ve Mihrap Nişinde Tasvir Edilen Motif Kompozisyonu

Örnek No:	Mihrap Formu		Mihrap Nişinde Tasvir Edilen Motif Kompozisyonu							
	Üç Nişli	Tek Nişli	Boş	Sütun	İbrik	Manzara	Yazı	Kandil	Hayat ağacı	Çiçek
1	■			■						■
2	■			■						
3	■			■						■
4	■			■						■
5		■								■
6		■	■							
7		■			■					■
8		■					■			
9		■				■				
10		■				■				■
11		■							■	■
12		■						■		

1. Lâdik Seccade Halılarının Mihrap Özellikleri

Türk halı sanatında ayrı bir grup olarak gelişen seccade; üzerinde belli bir yöne bakan bir kemer şekli veya mihrap nişi yer alan dokumalara verilen genel isimdir. Seccadelerin mihraplı kompozisyonu, kutsal bir mekânı ifade etmekte ve Kible yönüne doğrultularak namaz kılmak için kullanılmaktadır. Ayrıca camilerde kullanılan ve üzerinde mihrap deseni bulunan halılarda seccade ismiyle bilinmektedir (Tazecan, 1989). Seccadelerde süsleme kompozisyonun vazgeçilmez bir öğesi olan mihrap Türk Dil Kurumu Sözlüğünde; “*Cami, mescit vb. yerlerde Kâbe yönünü gösteren, duvarda bulunan ve imama ayrılmış olan oyuk veya girintili yer*” olarak tanımlanmaktadır. Türk halı sanatına simgesel bir motif olarak giren mihrap, Lâdik seccade halılarında iki farklı formda tasvir edilmiş, mihrap nişini süsleyen motif kompozisyonu da buna göre şekillenmiştir. İlk formda, mihrap zemini sütunlar ile üç bölüme ayrılır ve mihrap üç nişli bir görünüm kazanır. Çalışmamızda yer verdiğimiz örneklerden dört tanesi bu grupta yer alır.

Üç nişli mihraplı ilk örnek Türk El Dokuması Halıları Projesi (TEH), Türk El Halısı arşivinde 597 numaralı eserdir (Örnek & Fotoğraf: 1). 18. yüzyıla aittir. 111x159 cm boyutlarında seccade halısıdır. Özel koleksiyonda bulunmaktadır. Eserin mihrap üçgeni üç kemerli⁸ olarak tasvir

⁸ Gantzhorn’a göre kemer formulu halıların menşei, İslam’dan önceki dinlerin bazı geleneksel simgeleri etkisinde ortaya çıktığı ve geliştiği şeklindedir (Gantzhorn (1991). İslam mimarisinde niş tipi mihrabın, ilk kez Mescid-i Nebevi’de Hz. Muhammed’in sütresinin sembolleştirilmesi için kullanıldığı ve erken İslam camilerinde maksureyle bütünleşen kullanımının Türk mimarisinde gelişerek devam ettiği araştırmalar sonucu ortaya konmuştur. Dolayısıyla Mekke ve Kâbe ile ilişkilendirilen mihrap aslında daha çok Medine ve Mescid-i Nebevi’nin sembolüdür (Bozkurt,

edilmiştir. Kemerler, mihrap nişinde yer alan ince sütunlar tarafından taşınır. İnce sütunlar mihrap nişini üç bölüme ayırır. Orta niş yan nişlerden daha geniş ve yüksektir. Kemerleri taşıyan ve mihrap nişini üç bölüme ayıran ince sütunlar mimari birer öge; kemerlerden aşağıya sarkan çiçek motifleri dekoratif motifler olarak mihrap nişini doldurmaktadır. Mihrap kemerinin üzerinde yer alan bölümü hançer şekilli yapraklar ve stilize çiçek motifleri süsler.

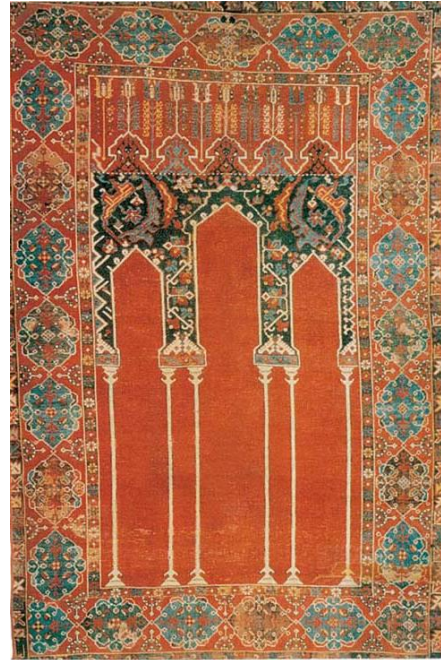
Üç nişli mihraplı 2. örnek, Türk El Halısı arşivinde 743 numaralı eserdir (Örnek & Fotoğraf: 2). 18. yüzyıla aittir. Seccade halısıdır⁹. Türk El Dokuması Halıları Projesi (TEH), Türk El Halısı arşivinde eserin Washington Tekstil Müzesi'nde olduğu belirtilmiştir. Bir önceki örnekte olduğu gibi mihrap üçgeni üç kemerlidir. Kemerleri taşıyan ince sütunlar mihrap zeminini üç bölüme ayırır. Böylece mihrap üç nişli bir görünüm kazanır. Orta niş yan nişlerden daha yüksek ve geniştir. Kırmızı renkli mihrap zemininde, kemerleri taşıyan sütunların dışında motif bulunmamaktadır. Mihrap nişine hareketlilik, mihrap kemerlerinin üzerini süsleyen hançer şekilli yapraklar ve stilize çiçek motifleri ile verilmiştir.

Örnek & Fotoğraf: 1

18. Yüzyıl Lâdik Seccade Halısı

www.turkelhalilari.gov.tr'den

Örnek & Fotoğraf: 2

18. Yüzyıl Lâdik Seccade Halısı

www.turkelhalilari.gov.tr'den

Üç nişli 3. örnek Konya Müzesi'nde 820 envanter numarası ile kayıtlıdır (Örnek & Fotoğraf: 3). 18. yüzyıla aittir. 115x168 cm. boyutlarında seccade halısıdır. Mihrap üçgeni üç bölümlü olarak tasvir edilmiştir ve her biri birer âlem motifi ile nihayetlenir. Mihrap zeminine kenarlardan bağımsız olarak yerleştirilen iki sütun mihrabı üç bölüme ayırır. Sütunlar önceki iki örnekte olduğu gibi mimari birer eleman görünümünde değil, mihrap nişini üç bölüme ayıran dekoratif motifler

2014). Grabar'a göre iç bükey niş ya da iki sütunun taşıdığı basit bir kemer dünyanın her yerinde bir imgeyi onurlandıran arka plandır. Medine'deki Emevi Camii'nde yer alan içbükey mihrap, bu camide Peygamberin evinde namazı yönettiği ve vaaz verirken durduğu yeri onurlandırdığı; Kurtuba Camii örneğinde ise inananlara Tanrısal lütfun yolunu açan bir kapı olarak simgesel bir anlam taşıdığı söylenebilir. Onurlandırıcı yan anlamı olan bu klasik sanat motifi, İslam sanatında da aynı amaçla kullanılmak üzere alınmış, kutsallaştırdığı olayın İslam'a özgü olduğu nedeniyle belli bir tekillik kazanmıştır (Grabar, (1998).

⁹ Eserin bilgilerine Türk El Dokuması Halıları Projesi (TEH), Türk El Halısı arşivinden ulaşılmıştır. Burada halının ölçüleri belirtilmemiştir. Muadilleri göz önüne alındığında eserin mihrap tasviri ve süsleme kompozisyonu seccade halısı boyutunda olduğunu göstermektedir.

şeklinde tasvir edilmiştir. Orta niş yan nişlerden daha geniş ve yüksektir. Mihrap üçgeninin üst kısmını hançer şekilli yapraklar ve stilize çiçek motifleri süslemektedir.

Üç nişli mihraplı halıların bir başka formunu temsil eden 4. örnek, Türk El Halısı arşivinde 409 numaralı eserdir (Örnek & Fotoğraf: 4). 18. yüzyıla aittir. 115x172 cm. boyutlarında seccade halısıdır. Türk El Dokuması Halıları Projesi (TEH), Türk El Halısı arşivinde eserin Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde olduğu belirtilmiştir. Mihrap üçgeni üç bölümlüdür ve her biri birer âlem motifi nihayetlenir. Krem rengi mihrap zemininde, iki yanda yer alan sütunlar mihrap nişini üç bölüme ayırır. Bu sütunların her iki ucunda stilize birer çiçek motifi vardır. 3. örnekte mihrap zeminini bölen sütunlardan çok daha dekoratif tasvir edilmiştir. Mihrap nişindeki dekoratif sütunların yanı sıra mihrap üçgeninin üzerinde oluşan dikdörtgene yakın alanı hançer şekilli yapraklar ve aralarında yer alan stilize çiçek motifleri süsler.

Örnek & Fotoğraf: 3
18. Yüzyıl Lâdik Seccade Halısı
Konya Müzesi Halı Kataloğu I'den
Envanter no: 820

Örnek & Fotoğraf: 4
18. Yüzyıl Lâdik Seccade Halısı
www.turkelhalilari.gov.tr'den

Lâdik seccade halılarında tasvir edilen bir diğer mihrap formu tek nişli olanlardır. Çalışmamızda incelediğimiz örneklerden sekiz tanesi bu gruba girmektedir. Tek nişli örneklerde mihrap biçimi açısından en orijinal eser İstanbul Vakıf Eserleri Müzesi'nde, 29-E54 envanter numarası ile kayıtlıdır (Örnek & Fotoğraf: 5). 18. yüzyıla aittir. 115x170 cm. boyutlarında seccade halısıdır. Mihrap üçgeni üç bölümlüdür ve her biri birer âlem motifi ile nihayetlenir. Mihrap üçgeni bu şekilde tasvir edilen 3 ve 4 numaralı örneklerin mihrap nişinde yer alan sütunlar bu halıda yoktur. Kırmızı renkli mihrap nişi tek bölümlüdür ve ortada çiçek motiflerinden oluşmuş bir madalyon yer almaktadır. Dolayısıyla, üç bölümlü mihrap üçgenine sahip her halının üç nişli olmadığını göstermesi açısından önemli bir örnektir. Mihrap üçgeni üzerinde stilize çiçek motifleri ile oluşturulmuş süsleme kompozisyonu yer alır.

Örnek & Fotoğraf: 5
18. Yüzyıl Lâdik Seccade Halısı
İstanbul Vakıf Eserleri Müzesi arşivinden
Envanter no: 29-E54

Çalışmamızda yer verdiğimiz 6. örnek, tek nişli mihrap formundadır (Örnek & Fotoğraf: 6). İstanbul Vakıf Eserleri Müzesi'nde 16-E19 envanter numarası ile kayıtlıdır. 18. yüzyıla aittir. 110x160 cm. ölçülerinde seccade halısıdır. Mihrap üçgeni zemin çizgisine kadar basamak¹⁰ şeklinde daralarak yükselir ve birleştiği noktada bir âlem motifi yer alır. Basamak şeklindeki mihrap üçgeni birkaç kontürle belirginleştirilmiştir. Basamaklar dıştan çengellidir. Mihrap nişi krem rengidir. Süsleme yoktur. Mihrap üçgeninin zemin çizgisine kadar yükselmesi sebebiyle iki yanda mihrap köşelikleri oluşmuştur. Mihrap köşeliklerinde zemin rengi koyu mavidir. Bu bölümde de süsleme yoktur.

7. örnek, İstanbul Vakıf Eserleri Müzesi'nde 31-E56 envanter numarası ile kayıtlıdır (Örnek & Fotoğraf: 7). 18. yüzyıla aittir. 115x170 cm. ölçülerinde seccade halısıdır. Mihrap tek nişlidir. Mihrap basamak şeklinde daralarak birleşir fakat birleştiği nokta zemin çizgisine kadar yükselmez. Bu nedenle mihrap üçgeni basık bir görünüme sahiptir. Basamakların birleştiği noktada bir âlem motifi yer alır. Mihrap basamakları birkaç kontür ile belirginleştirilmiştir. Mihrap nişi mavi renklidir. Sade bir süsleme kompozisyonuna sahip mihrap nişinde üç tane küçük ibrik motifi yer alır. İbrikler ters yönde tasvir edilmiştir. İbrik motifinin ilki mihrap üçgeninin iç çeperindedir. Bir kandil gibi mihrap nişinden aşağıya sarmaktadır. Diğer iki ibrik motifi yanlarında birer çiçek motifi ile birlikte mihrap nişinin alt kısmında simetrik durmaktadır. Mihrap üçgeninin basık olması dolayısıyla yanlarda köşelikler oluşmamış bunun yerine mihrap üçgeninin hemen üzerinde

¹⁰ Basamaklı mihrap; “İslam sanatında geçitlerde güvenlik ve koruyuculuk imgesi kademelerle tasvir edilmiştir. Bazı seccadelerde görülen basamaklı mihrap, kademe kademe bu kutsal güvenlik alanına geçişi temsil eder” şeklinde yorumlanmaktadır (Yılmaz, 1999, s.331).

dikdörtgene yakın bir bölüm meydana gelmiştir. Burada hançer şekilli yapraklar ve stilize çiçek motiflerinden oluşan süsleme kompozisyonu yer alır. Mihrap nişinde görülen ibrik motiflerine burada da yer verilmiştir. Mihrap üçgeninde, basamakların başladığı noktada simetrik olarak birer ibrik motifi tasviri vardır.

Örnek & Fotoğraf: 6

18. Yüzyıl Lâdik Seccade Halısı
İstanbul Vakıf Eserleri Müzesi arşivinden
Envanter no: 16-E19

Örnek & Fotoğraf: 7

18. Yüzyıl Lâdik Seccade Halısı
İstanbul Vakıf Eserleri Müzesi arşivinden
Envanter no: 31-E56

Çalışmamızda incelediğimiz 8. örnek, Türk El Halısı arşivinde 1512 numara ile kayıtlıdır (Örnek & Fotoğraf: 8). 18. yüzyıla aittir. 111x187 cm. ölçülerinde seccade halısıdır. Mihrap tek nişli tasvir edilmiştir. Basamak şeklinde daralarak yükselir. Basamakların birleştiği noktada âlem motifi yer alır. Basamaklar birkaç kontür ile belirginleştirilmiştir ve dıştan çengellidir. Mihrap üçgeni, mihrap zeminine kadar yükselmez. Mihrap köşeliklerinde simetrik olarak taç yapraklı birer çiçek motifi yer alır. Mihrap üçgeni üzerinde ise hançer şekilli yapraklar ve stilize çiçek motifleri görülür. Bu eseri orijinal kılan özellik kırmızı renkli mihrap nişinde yer alan motiftir. Halının dokunduğu tarih olan 1771 rakamı Arapça olarak mihrap üçgenini süslemektedir.

Türk halılarında, halının dokunduğu tarihin bir motif gibi yer alması, 18. yüzyılda yeni yeni görülmeye başlanır. Tarihli halıların neredeyse tamamı seccade türündendir (Erdmann, 1973). Lâdik halılarında, mihrap üçgeninde halının dokunduğu tarihin yer aldığı örnek sayısı, Anadolu'da halı dokunan diğer bölgelere oranla oldukça fazladır. Lâdik halılarında mihrap üçgeninde tarih bulunan halıların tamamı 18. yüzyıla aittir. Bu halılardan, çalışmamızda da yer verdiğimiz Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde yer alan iki halıdan biri 1771 (Fotoğraf: 8), diğeri 1791 tarihlidir (Aslanapa, 2005, s.262-263). K. Erdmann'ın araştırmaları esnasında ulaştığı tarihli Lâdik seccade halılarında ise 1790, 1791, 1794, 1795, 1797, 1798 ve 1799 rakamları Arapça olarak yer almaktadır (Erdmann, 1973, s.172).

Örnek & Fotoğraf: 8

18. Yüzyıl (1771)

Lâdik Seccade Halısı

www.turkelhalilari.gov.tr'den

Çalışmamızda yer verdiğimiz 9. örnek, Konya Sahip Ata Vakıf Müzesi'nde 137 envanter numarası ile kayıtlıdır (Örnek & Fotoğraf: 9). 19. yüzyıla aittir. 104x160 cm. ölçülerinde seccade halısıdır. Mihrap üçgeni, basamak şeklinde daralarak yükselir. Basamakların birleştiği noktada, ince bir sütunun ucunda uzanan âlem zemin çizgisine erişir. Birkaç kontürle belirginleştirilmiş basamaklar dıştan çengellidir. Eserin mihrap nişi orijinal bir süsleme kompozisyonuna¹¹ sahiptir. Mihrap nişi kırmızı renklidir. Burada üst üste yerleştirilmiş üç yatay manzara ünitesi görülür. Birinci ve ikinci manzara üniteleri, simetrik olarak tekrarlanan şematik sokak kesitlerinden oluşmaktadır. Aynı kompozisyona sahip olan bu yatay manzara ünitelerinin her birinde, simetrik olarak yerleştirilmiş iki şematik ev motifi, geometrik forma büründürülmüş dört ağaç arasında yer almaktadır. Şematik evlerin kırma çatısı ince kontürlerle belirlenmiştir. Bu evlerin cephesinde görülen düşey açıklıklar kapı ve pencereleri betimler. Şematik evlerin arasında yer alan üçgen öğeler boşluk doldurmaktadır. Biri geniş, diğeri dar yapraklı tasvir edilen ağaçlar kaydırmalı olarak devam etmektedir. Şematik ev ve ağaçların önünde uzanan yatay veranda ile kompozisyon tamamlanır. Sıralanan ağaçlar arasında yer alan ev düzeni ile halı, bir mekân tanımlaması sunmaktadır. Üçüncü manzara ünitesi, mihrap üçgenindedir. Manzaranın merkezinde, kırma çatılı ve cephesinde kapı ve pencereleri betimleyen üç düşey açıklığın bulunduğu bir ev motifi yer alır. Şematik ev motifinin hemen önünde yatay veranda uzanır. Mihrap köşeliklerinde, simetrik yerleştirilmiş ibrik motifleri ve mihrap kemerinin hemen üzerinde dört yapraklı stilize çiçekler ile süsleme kompozisyonu tamamlanır.

10. örnek, İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde 1506 envanter numarası ile kayıtlıdır (Örnek & Fotoğraf: 10). 19. yüzyıla aittir. 100x185 cm. ölçülerinde seccade halısıdır. Mihrap üçgeni basamak şeklinde daralarak yükselir. Basamakların birleştiği noktada, ince bir sütunun ucunda yer alan âlem, zemin çizgisine yakın bir noktaya kadar uzanır. Basamaklar birkaç kontürle belirginleştirilmiş ve dıştan çengellidir. Mihrap zemini krem rengidir. Mihrap nişinin iç çeperini bir sıra karanfil motifleri çevreler. Mihrap nişinde üst üste dört sıra yatay manzara kuşağı yer alır.

¹¹ Manzara tasviri, Kırşehir ve Kula halılarında yaygın olarak görülmektedir. Lâdik halılarında ise şu an için sadece çalışmamızda yer verdiğimiz iki örnek bilinmektedir (Karaçay, 2016).

Manzara kuşağında yer alan motifler, bir önceki eserde olduğu gibi net değildir. Geometrik forma büründürülmüş ağaçlar arasında yer alan evler şekil olarak bozulmuş, geometrik birer öge şeklinde tasvir edilmiştir. Mihrap üçgeninin zemin çizgisine kadar uzanmaması nedeniyle mihrap köşeliklerine ek olarak mihrap üçgeni üzerinde bir süsleme alanı daha oluşmuştur. Köşelikleri simetrik birer ibrik motifi, mihrap üçgeni üzerini ise hançer şekilli yapraklar ve stilize çiçek motifleri süsler.

Örnek & Fotoğraf: 9
19. Yüzyıl Lâdik Seccade Halısı
Konya Sahip Ata Vakıf Müzesi
arşivinden
Envanter no: 137

Örnek & Fotoğraf: 10
19. Yüzyıl Lâdik Seccade Halısı
İstanbul TIEM arşivinden
Envanter no: 1506

11. örnek, Konya Müzesi'nde 5340 envanter numarası ile kayıtlıdır (Örnek & Fotoğraf: 11). 20. yüzyıla aittir. 105x182 cm. ölçülerinde seccade halısıdır. Mihrap tek nişli tasvir edilmiştir. Mihrap üçgeni basamaklı değil, düz üçgen formdadır. İnce kontürlerle belirginleştirilen mihrap üçgeni dıştan çengellidir. Tepede âlem motifi yer alır. Mihrap köşeliklerinde simetrik birer ibrik ile stilize çiçek motifleri yer alır. Mihrap nişi kırmızı renklidir. Mihrap iç çeperini bir sıra çiçek motifleri çevrelemektedir. Hayat ağacı motifi, mihraptan aşağıya doğru uzanarak nişi doldurmaktadır.

Hayat ağacı, kaynaklarda "*axis mundi*" (Evren'in Direği), cennet, gök, bereket gibi kavramların yanı sıra evrenle yaşam arasındaki tüm ilişkileri simgeleyen evrensel bir motif olarak tanımlanmaktadır. Bütün toplumların mitolojilerinde hayat ağacı kavramına rastlanılmaktadır (Kuban, 2001, s.96-97). Bu toplumlarda kültür farklılığına bağlı olarak hayat ağacını sembolize eden bitkiler farklılık gösterir. Hayat ağacını sembolize eden bu bitkiler arasında servi, nar, incir, zeytin, meşe ve kayın ağacını sayabiliriz (Erbek, 1987, s.49). Türk halı sanatında da sevilen bir motif olarak hayat ağacına sıklıkla rastlanır.

12. örnek, Konya Müzesi'nde 5727 envanter numarası ile kayıtlıdır (Örnek & Fotoğraf: 12). 20. yüzyıla aittir. 108x190 cm. ölçülerinde seccade halısıdır. Mihrap tek nişli tasvir edilmiştir. Mihrap üçgeni düz üçgen formdadır. Zemin çizgisine kadar uzanmaz. İnce kontürlerle belirginleştirilen mihrap üçgeni dıştan çengellidir. Tepede âlem motifi yer alır. Mihrap köşeliklerinde iki ibrik motifi simetrik olarak yer almaktadır. İbrik motifinin hemen üzerinde birer çiçek motifi görülür.

Mihrap nişi kırmızı renklidir. Mihrap nişini, kemerden aşağıya doğru sarkan büyükçe bir kandil motifi doldurur.

Kandil, Kur'an-ı Kerim'de "Allah göklerin ve yerin nurudur, O'nun nurunun temsili, içinde lamba bulunan bir kandillik gibidir" şeklinde geçmektedir (Kur'an-ı Kerim, Nur Suresi, 35. Ayet). İslam sanatında kandil tasviri, manevi bir değer taşımaktadır. Bu özellik, kandildeki ateşin, dolayısıyla "nur"a çevrilmesinden ileri gelmektedir (Aksel, 1966, s.47). Anılan ayet'te tefsir edilen kandil deseni halk arasında halı, kilim ve diğer el sanatları ile mimaride bir desen haline gelmiş, zamanla kandil nur yani ışık ve temizlik ile özleştirilmeye başlanmıştır. Sonuçta üzerinde namaz kılınan seccadelere mihraptan aşağı doğru sarkan bir kandil motifi dokumak gelenek halini almıştır (Deniz, 2000, s.198-199).

Örnek & Fotoğraf: 11
20. Yüzyıl Lâdik Seccade Halısı
Konya Müzesi Halı Kataloğu I'den
Envanter no: 5340

Örnek & Fotoğraf: 12
20. Yüzyıl Lâdik Seccade Halısı
Konya Müzesi Halı Kataloğu I'den
Envanter no: 5727

2. Değerlendirme ve Sonuç

Konya, Anadolu'da Türk halı sanatının gelişiminde öncü bir rol oynamıştır. Konya'da sadece il merkezinde değil, ilçe ve köylerde de halıcılık faaliyetleri yaygındır. Dolayısıyla "Konya bölgesi", kendi karakteristik özelliklerine sahip farklı dokumacılık merkezlerini kapsayan bir ifadedir. Konya'nın Sarayönü ilçesine bağlı bir mahalle olan Lâdik bu merkezlerden biridir. Lâdik yöresinde dokunmuş 12 adet halının incelendiği bu çalışma, yörenin motif ve kompozisyon açısından zenginliğini göstermektedir.

Çalışmada ele alınan halıların tamamı ölçüleri itibarıyla seccade halısı grubuna girmektedir. Seccade halılarının süsleme kompozisyonunda ana motif mihraptır. İncelediğimiz eserlerin tamamında görülen mihrap motifi bu örneklerde birkaç farklı formda tasvir edilmiştir. Bu formlardan en ilgi çeken çalışmamızda 1 ve 2 numaralı örneklerde görülmektedir. Bu eserlerde

mihrap üçgeni üç kemer ile oluşturulmuştur. Mihrap üçgenini oluşturan kemerler, mihrap zeminini üçe bölen ince sütunlar ile taşınır. Düz hatlarla üsluplaştırılmış kemerlerde üçlü kemer düzeni görülmektedir. Dolayısıyla üç nişli bir mihrap formu ortaya çıkar. Orta niş yan nişlerden daha yüksek ve geniş olur.

Üç nişli mihrap formuna sahip ancak mihrap üçgeninde biçim açısından farklılık gösteren 3 ve 4 numaralı örneklerde öne çıkan özellik mihrap nişinde yer alan sütunların mimari birer öğeden ziyade dekoratif amaçlı kullanılmalarıdır. Bu örneklerde mihrap üçgeni üç bölümlü olarak tasvir edilmiştir. Mihrap nişinde yer alan sütunlar, üç bölümlü mihrap üçgeninde her bir bölümü oluşturan üçgenlerden bağımsız olarak yer alırlar. Bu nedenle 1 ve 2 numaralı örneklerde olduğu gibi üçlü kemer düzeni söz konusu değildir. Ancak, sütunlarla oluşturulan kompozisyon ile mihrap üç nişli bir görünüm kazanmıştır.

Tek nişli mihraplı eserleri tek bir grupta ele almayı imkânsız kılan 5 numaralı örnekte mihrap üçgeni yine üç bölümlü tasvir edilmiştir. Yan yana yer alan üç tane üçgen, mihrap zemininde bir eksen halinde uzanan iki sütunla üç nişli bir mihrap oluşturabilecekken sütunların olmaması dolayısıyla mihrap tek nişli bir görünüm kazanmıştır.

Tek nişli mihraplı diğer örnekler kendi içlerinde bazı farklılıklar sergilese de esas itibarıyla aynı formun ürünleridir. 6-10 numaralı örneklerde mihrap üçgeni basamak şeklinde daralarak yükselmekte ve basamakların birleştiği noktada âlem motifi yer almaktadır. Birkaç kontürle belirginleştirilen basamaklar dıştan çengellidir.

Tek nişli mihraplı halılarda mihrap üçgeninde görülen bir başka biçim, mihrap üçgeninin düz üçgen formda birleşmesiyle oluşmaktadır. 11 ve 12 numaralı eserler bu forma örnektir. Bu halılarda mihrap üçgeni birkaç kontürle belirginleştirilmiştir ve dıştan çengellidir. Tepede âlem ile nihayetlendir.

Çalışmamızda yer verdiğimiz eserlerde mihrap nişinde yer alan motiflerin, halının mihrap formuna bağlı olarak şekillendiği görülmektedir. 1-4 numaralı üç nişli örneklerde mihrap zemininde yer alan motif, sütundur. Tek nişli örneklerde ise motif kompozisyonu daha zengindir. 5 numaralı örnekte mihrap nişinde yer alan çiçeklerden oluşmuş bir madalyon, 6 numaralı örnekte mihrap nişinde motif olmaması, 7 numaralı örnekte üç küçük ibrik motifi, 8 numaralı örnekte mihrap üçgenini süsleyen Arapça yazılmış 1771 rakamı, tek nişli mihraplı eserlerde sade süsleme kompozisyonunun güzel örnekleridir.

9 ve 10 numaralı örneklerde mihrap nişinde yatay olarak üst üste tasvir edilen manzara kuşakları, 11 numaralı örnekte mihrap üçgeninden aşağıya doğru sarkan hayat ağacı motifi ve 12 numaralı örnekte yine mihrap üçgeninden aşağıya doğru sarkan kandil motifi, tek nişli mihrapı tamamen dolduran ve kompozisyon çeşitliliğini vurgulayan eserlerdir.

İncelediğimiz halılarda mihrap köşeliklerinin formu, mihrap üçgeninin tasvir edilmesine bağlı olarak gelişmiştir. Üç nişli mihraplarda; mihrap üçgeninin 1 ve 2 numaralı örneklerde kemerli olması, 3 ve 4 numaralı örneklerde ise üç dilimli olması sebebiyle mihrap köşelikleri oluşmamıştır. Tek nişli mihraplarda; mihrap üçgeninin 5 numaralı örnekte üç dilimli olması, 7, 8, 9, 10, 12 numaralı örneklerde zemin çizgisine kadar uzanmaması dolayısıyla mihrap üçgenine ek olarak mihrap üçgeninin üzerinde dikdörtgene yakın bir alan daha oluşmuştur. 6 ve 11 numaralı örneklerde ise mihrap üçgeni zemin çizgisine kadar uzanmış ve her iki yanda birer üçgen köşelik oluşturmuştur. Bu bölümleri hançer şekilli yapraklar, ibrik motifleri ve stilize çiçek motifleri süsler. Mihrap köşeliklerinde hiçbir süslemeye yer verilmeyen tek eser 6 numaralı örnektir.

Saray halılarından gelen natüralist üslupta çiçek dekorunu kendine has karakteristik özellikleri ile harmanlayan Lâdik, Türk halı sanatına değerli örnekler vermiştir. Müzelerde ve özel koleksiyonlarda bulunan bu eserlerin tanıtılması Lâdik halılarının daha iyi tanınmasına imkân sunmaktadır.

Kaynakça

- Akpınarlı, F.H., ve Özdemir, H.A. (2016). Konya-Lâdik Halılarındaki Motiflerin İncelenmesi. *İDİL*, Cilt 5, Sayı 23: s. 955-982.
- Aksel, M. (1966). *Türklerde Dini Resimler*. Elif Yayınları. İstanbul.
- Aslanapa, O. (1972). *Türk Halı Sanatı*. Yapı ve Kredi Bankası, Binbirdirek Matbaacılık San. A.Ş Basımevi. İstanbul.
- Aslanapa, O. (2005). *Türk Halı Sanatının Bin Yılı*. İnkılap. İstanbul.
- Barişta, H.Ö. (1995). Sarayönü ve Lâdik'te Bulunan Türk Halılarından Bazı Örnekler. *Vakıflar Dergisi*, Sayı: XXV: s. 211-234.
- Bozkurt, T. (2014). İslam Mimarisinde Mihrap Sembolizmi. *Prof. Dr. Selçuk Mülayim Armağanı, Sanat Tarihi Araştırmaları*, Lale Yayıncılık, Kültür ve Sanat Yayınları: 2, s. 185-205.
- Butterweck, G., ve Orasch, D. (1986). *Handbook of Anatolian Carpets*. Im Eigenverlag. Wien.
- Deniz, B. (1986). Lâdik Halıları. *Bilim Birlik Başarı*, Y. 12, S. 46: s. 13-18.
- Deniz, B. (2000). *Türk Dünyasında Halı Kilim ve Düz Dokuma Yayıları*. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları. Ankara.
- Dimand, M.S., (1973). *Oriental Rugs in the Metropolitan Museum of Art*. The Metropolitan Museum of Art. New York.
- Eiland, M. L. (1998). *Oriental Carpets*. Bulfinch Press. Belçika.
- Erbek, G. (1987). *Anatolian Motifs From Çatalhöyük To The Present*. (basım yeri yok).
- Erdmann, K. (1970). *Seven Hundred Years of Oriental Carpets*. University of California Press. California.
- Formenton, F. (1972). *Oriental Rugs and Carpets*. The Hamlyn Publishing Group Limited. London.
- Gantzhorn, V. (1991). *The Christian Oriental Carpets*. Benedikt Taschen. Köln.
- Grabar, O. (1998). *İslam Sanatının Oluşumu*. N. Yavuz (Çev.). YKY. İstanbul.
- Hawley, W. A. (1970). *Oriental Rugs Antique and Modern*. Dover Publications. New York.
- Karaçay, Çiğdem (2016). Batılılaşma Dönemi Türk Sanatında Manzara Tasvirinin Türk Halı Sanatına Yansımaları. *Doktora Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaymak, F. (2012). Konya Etnoğrafya Müzesi'nde Bulunan Lâdik Halıları ve Görsel Çözümlenmeleri. *Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü,
- Kervan, G., ve Önel, L. (2012). *Konya Müzesi Halı Kataloğu I*. Ed. M. Çıpan. Konya Müzesi Müdürlüğü. Konya.
- Kuban, D. (2001). *Divriği Mucizesi*. YKY. İstanbul.
- Kur'an-ı Kerim, Ankara, Türk Diyanet Vakfı, 1993.
- Tazecan, H. (1989). Saf Kilim Seccadeler Üzerine Bir Deneme. *Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
- Yılmaz, N. (1999). El Dokumalarındaki Motiflere İkonografik Yaklaşım. *2000'li Yıllarda Türkiye'de Geleneksel Türk El Sanatlarının Sanatsal, Tasarımsal ve Ekonomik Boyutu Sempozyumu Bildirileri*. Kültür Bakanlığı. s. 329-332.

Elektronik Yayınlar

www.turkelhalilari.gov.tr, 01.02.2017 tarihinde erişildi.

metmuseum.org/art/collection/search/452571, 01.02.2017 tarihinde erişildi.